

MÔ HÌNH THƯ VIỆN CÔNG CỘNG - HIỆN TẠI VÀ TƯƠNG LAI

Nguyễn Yến Vân¹ - Lê Thị Thúy Hiến²

Năm 2017, có một văn bản được ban hành ghi dấu mốc thể hiện sự quan tâm của Chính phủ Việt Nam đối với việc phát triển văn hóa đọc của đất nước. Đó là sự ban hành phê duyệt Đề án “Phát triển văn hóa đọc trong cộng đồng đến năm 2020, định hướng đến năm 2030” trong Quyết định số 329/QĐ-TTg ngày 15/3/2017 của Thủ tướng Chính phủ. Nhiều vấn đề căn bản đã được đặt ra, trong đó có giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động của hệ thống thư viện công lập. Trên thực tế, các thư viện có vai trò quan trọng, với ý nghĩa là môi trường phục vụ nhu cầu đọc và khơi nguồn cho những cảm hứng sáng tạo, tiếp sức cho các hoạt động học tập, nghiên cứu và hỗ trợ cho việc giải trí lành mạnh. Trong các loại hình thư viện, thư viện công cộng được phân bố theo lãnh thổ. Đó là các thư viện có tính phổ cập, có vốn tài liệu tổng hợp với nội dung bao gồm nhiều lĩnh vực tri thức, phục vụ cho mọi đối tượng người đọc từ người dân bình thường đến các nhà khoa học, các cán bộ nghiên cứu, các chuyên gia. Người dân đến thư viện công cộng đọc sách không phải trả tiền. Nhà nước cung cấp ngân sách cho các thư viện công cộng hoạt động. Một trong những sứ mệnh chủ yếu của thư viện công cộng là mở rộng kiến thức phổ thông cho quảng đại quần chúng nhân dân, tạo điều kiện cho mọi công dân có điều kiện để học tập suốt đời, từ đó góp phần nâng cao dân trí của toàn xã hội.

Tại Hội nghị tổng kết hoạt động thư viện công cộng năm 2016, được tổ chức tại Đà Lạt năm 2016, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (VHTTDL) đã xác định: Phát triển thư viện công cộng Việt Nam trở thành trung tâm thông tin, văn hóa, giáo dục với nguồn lực thông tin phong phú, công nghệ hiện đại, các dịch vụ đa dạng dễ dàng tiếp cận và hình thành đội ngũ cán bộ thư viện chuyên nghiệp. Phần đầu thư viện công cộng trở thành điểm đến hấp dẫn, thân thiện, nơi truyền cảm hứng và tạo điều kiện, hỗ trợ cho việc học tập suốt đời cho mọi tầng lớp nhân dân, chú trọng đối tượng học sinh, sinh viên. Trong những năm qua, Vụ Thư viện Bộ VHTTDL đã chỉ đạo các thư viện công cộng trong cả nước đẩy mạnh các hoạt động phục vụ cho người dân, thực sự làm cho thư viện trở thành điểm đến hấp dẫn, thân thiện với cộng đồng đặc biệt là các em thiếu nhi. [1]

¹ Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.

² Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.

Từ những định hướng đó, trong những năm qua các thư viện công cộng ở Việt Nam đã có nhiều đổi mới về phương thức hoạt động. Thư viện không chỉ là nơi phục vụ nhu cầu đọc sách báo mà còn là trung tâm sinh hoạt văn hóa của cộng đồng, cung cấp các dịch vụ tạo điều kiện cho người dân học tập suốt đời. Cùng với các hoạt động được triển khai tại thư viện, hầu hết các thư viện cấp tỉnh, cấp huyện đều thực hiện việc phục vụ luân chuyển.

1. THƯ VIỆN CÔNG CỘNG VỚI HOẠT ĐỘNG PHỤC VỤ TẠI CHỖ

Thư viện công cộng hướng tới phục vụ cho mọi đối tượng người dân sinh sống trên địa bàn và các cá nhân, tổ chức, bao gồm cả người nước ngoài muốn tìm hiểu về địa phương. Thực hiện định hướng được đặt ra trong Chiến lược phát triển văn hóa, hướng đến xây dựng thế đọc tương lai, các thư viện đều quan tâm đến đối tượng thanh thiếu niên. Hoạt động phục vụ thiếu nhi được đẩy mạnh với nhiều nội dung khác nhau:

Tổ chức hoạt động phục vụ đọc sách hè

Ba tháng cao điểm phục vụ thiếu nhi dịp hè, các thư viện cấp tỉnh, thư viện cấp huyện và cơ sở đã thu hút hàng chục vạn thiếu nhi đến thư viện đọc sách, báo và tham gia các hoạt động vui chơi giải trí bổ ích. Các thư viện đã chủ động thông báo các hoạt động phục vụ thiếu nhi.

CHƯƠNG TRÌNH HÈ VUI ĐỌC SÁCH

Thời gian: từ ngày 01/6/2016 đến ngày 31/8/2016
Địa điểm: 05 Phạm Hữu Lầu, Phường 4, TP Cao Lãnh, Đồng Tháp

CÁC LỚP HƯỚNG DẪN ĐỌC SÁCH MIỄN PHÍ	CÁC LỚP HƯỚNG DẪN CỤ THỂ PHÍ HỒ TRỢ
1. Đọc sách sáng tác truyền tranh	1. Lớp hướng dẫn Cờ vua
2. Đọc sách viết cảm nhận	2. Lớp hướng dẫn Vẽ tranh
3. Giới thiệu sách - Kể chuyện sách	3. Lớp hướng dẫn Múa
3. Học tiếng Anh trên máy tính	4. Lớp hướng dẫn Mát
4. Hướng dẫn Tin học căn bản	
5. Hướng dẫn Khéo tay hay làm	

CÁC HOẠT ĐỘNG VUI HỌC, VUI ĐỌC

1. Thi vẽ tranh theo sách
2. Thi đấu cờ vua
3. Thi đọc sách - Kể chuyện sách
4. Đố vui về sách, đố vui kiến thức

THƯ VIỆN TỈNH KÍNH MỜI!

Hình 1. Hình ảnh chương trình hè cho thiếu nhi tại Thư viện tỉnh Đồng Tháp

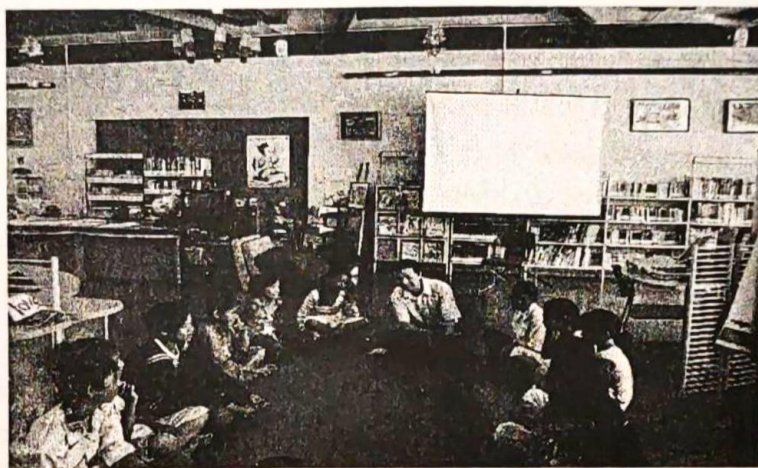
Các thư viện đều quan tâm tổ chức Liên hoan tuyên truyền giới thiệu sách hè cho thiếu nhi. Một số Liên hiệp tạo ra sân chơi chung tạo cơ hội giao lưu cho trẻ em trong các tỉnh cùng khu vực: Khu vực Miền Đông và Cực Nam Trung bộ đã tổ chức kể chuyện theo sách. Nhiều thư viện đã sáng kiến trong hoạt động này. Tiêu biểu như Thư viện thành phố Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Hải Dương, Phú Thọ, Đồng Tháp, Lâm Đồng, Ninh Thuận... đã thường xuyên tổ chức các cuộc Liên hoan tuyên truyền giới thiệu sách hè cho thiếu nhi, mỗi năm một chủ đề khác nhau. Cụ thể ở Hà Nội, Thư viện Hà Nội đã chọn

các chủ đề có ý nghĩa: năm 2014: Âm vang Điện Biên - Hướng về biển đảo; năm 2015: Việt Nam quê hương em; năm 2016: Em là mầm non của Đảng...

Trang bị kỹ năng sống

Trang bị kỹ năng sống, hướng dẫn thực hiện “Khéo tay hay làm”, giáo dục ý thức cộng đồng, văn hóa giao thông, ứng xử văn hóa nơi công cộng,... là những nội dung được các thư viện chú trọng trong những năm gần đây. Nhiều thư viện đã thường xuyên tổ chức các lớp hướng dẫn các em các kỹ năng từ viết chữ đẹp, làm các sản phẩm mỹ thuật, kỹ năng tin học, kỹ năng tự chăm sóc, bảo vệ...

Hình 2. Bác sĩ hướng dẫn các em có hoàn cảnh khó khăn từ 5 đến 15 tuổi, phải tự kiếm sống trên địa bàn Quận 1 cách tự chăm sóc, bảo vệ sức khỏe tại Thư viện KHTHTP Hồ Chí Minh

Việc tổ chức nói chuyện theo chuyên đề gắn liền với trang bị kỹ năng sống được đẩy mạnh.

Hình 3. Buổi nói chuyện chuyên đề: “Kỹ năng sống cho lứa tuổi vị thành niên” tại Thư viện Hà Nội.

Tổ chức các hoạt động cho thiếu nhi

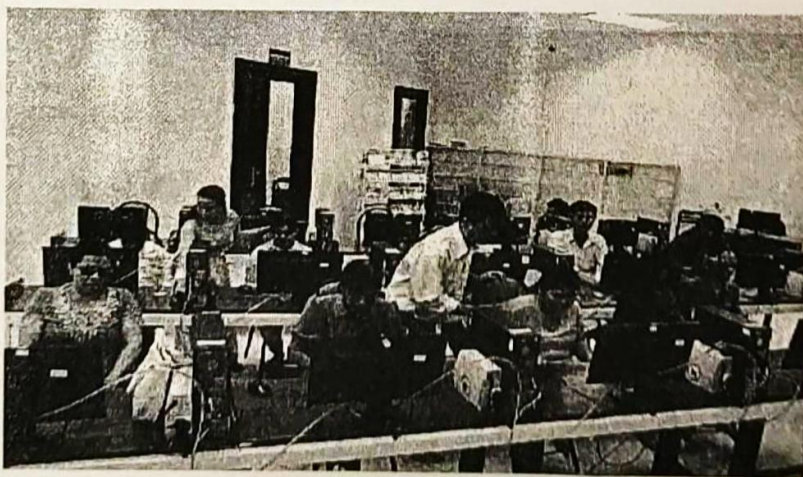
Các hoạt động tổ chức cho thiếu nhi nhằm giúp các em tái hiện kiến thức và những điều hay đọc trong sách báo cũng đã được nhiều thư viện chú trọng. Ngoài hoạt động thi kể chuyện theo sách, các thư viện còn tổ chức vẽ tranh theo sách và các trò chơi đố vui từ đọc sách, game show...

Nhiều thư viện đã sáng tạo tổ chức các hình thức như: chiếu những bộ phim được dàn dựng theo truyện cổ tích, viết thu hoạch về cuốn sách em đã đọc, đố vui theo sách, đuổi hình bắt chữ, đảo chữ tên sách,... của các thư viện tỉnh Hậu Giang, Đồng Tháp, An Giang, Nghệ An, Phú Yên, Yên Bái, Hà Nội...

Các cuộc thi vẽ tranh theo sách, tiêu biểu là “Nét vẽ xanh” của Thư viện Khoa học tổng hợp thành phố Hồ Chí Minh, Thư viện tỉnh Đồng Tháp, Vĩnh Long, Hà Nội, Hải Dương... đã thu được những kết quả đáng khích lệ, hình thành nên nhiều tập tranh có giá trị nghệ thuật. Mô hình này đã được Vụ Thư viện nhân rộng qua các lớp tập huấn.

Tổ chức các hoạt động cho những người khuyết tật

Không chỉ dừng lại phục vụ bạn đọc thông thường, nhiều thư viện đã triển khai nhiều dịch vụ cho người khuyết tật. Một số thư viện tỉnh phối hợp với Hội người mù tỉnh tổ chức các lớp tập huấn “Kỹ năng sử dụng máy tính và truy nhập internet” dành cho người khiếm thị với các nội dung như: nâng cao một số kỹ năng về máy tính và internet, khai thác các nguồn lực thông tin hữu ích dành cho người khiếm thị, kỹ năng tra cứu thông tin trên mạng; và đánh giá thông tin, kỹ năng sử dụng email, tạo mạng lưới thông qua dịch vụ mạng xã hội.

Hình 4. Các học viên khiếm thị tham gia lớp tập huấn “Kỹ năng sử dụng máy tính và truy nhập internet” tại Thư viện tỉnh Đồng Tháp

2. THƯ VIỆN CÔNG CỘNG VỚI HOẠT ĐỘNG PHỤC VỤ LUÂN CHUYỂN

Đây là một nội dung được Vụ Thư viện luôn chỉ đạo địa phương thực hiện trong nhiều năm nay, đặc biệt với các chương trình công tác mà Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đã ký kết với Bộ Giáo dục và Đào tạo, Bộ Công an, Bộ Quốc phòng, Bộ Thông tin và Truyền thông. Luân chuyển không chỉ hướng tới người dân ở cơ sở mà còn hướng tới một số đối tượng đặc biệt như: Bộ đội biên phòng, các tù nhân, phạm nhân bị tạm giam và những người khuyết tật. Hầu hết các thư viện đã triển khai phục vụ lưu động. Các thư viện tỉnh phục vụ luân chuyển sách về cơ sở hiệu quả có thể kể đến: Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Sơn La, Yên Bái, Phú Thọ, Vĩnh Phúc, An Giang, Gia Lai, Sóc Trăng, Bình Dương, Bình Định, Nghệ An, Ninh Thuận, Đắk Lắk, Bình Phước, Bà Rịa - Vũng Tàu.... Một số thư viện đã có sáng kiến: Thư viện tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu tổ chức các buổi “Đọc sách ngoài trời”, Thư viện thành phố Hải Phòng tổ chức các chương trình phục vụ đọc sách đường phố, Thư viện Đồng Tháp tổ chức Game Show, đọc chuyện cho bé để thu hút đông đảo bạn đọc, đặc biệt là thiếu nhi đọc sách.

Đặc biệt, tám thư viện: Thư viện tỉnh Sơn La, An Giang, Yên Bái, thành phố Hà Nội, Nghệ An, thành phố Hồ Chí Minh, An Giang, Gia Lai được xe thư viện lưu động, công tác phục vụ vùng sâu, vùng xa, các em khiếm thị, bệnh nhân trong bệnh viện, người người đọc tại mái ấm tình thương đạt hiệu quả cao hơn.

Để việc việc phục vụ cho người dân học tập suốt đời có hiệu quả hơn không bị giới hạn bởi không gian và thời gian, các thư viện có thể mở rộng mô hình gắn liền với việc phát triển thư viện số. Với mục tiêu xóa đói thông tin, xóa mù công nghệ; Nâng cao nhận thức, hiểu biết và kỹ năng sống cho người dân; Rút ngắn khoảng cách giữa thành thị và nông thôn; Giúp những người kém may mắn hòa nhập cộng đồng, các thư viện sẽ tích cực tham góp vào môi trường sống và nhận thức của người dân

3. MỘT SỐ ĐỀ XUẤT VỀ MÔ HÌNH THƯ VIỆN CÔNG CỘNG VÀ YÊU CẦU ĐẶT RA ĐỐI VỚI NGƯỜI LÀM CÔNG TÁC THƯ VIỆN TRONG THỜI KỲ MỚI

Từ những vấn đề đặt ra trong thực tế và tích cực phục vụ yêu cầu phát triển văn hóa đọc, các thư viện công cộng cần đảm bảo một số tiêu chí sau:

- Thư viện có vốn tài liệu phong phú. Để đảm bảo tiêu chí này đòi hỏi thư viện phải thường xuyên bổ sung và thanh lọc để đảm bảo vốn tài liệu phong phú đa dạng về cả hình thức và nội dung chủ đề và quan tâm đến việc quảng bá giới thiệu tài liệu đến nhiều đối tượng độc giả có nhu cầu đọc khác nhau.

- Thư viện thu hút được đông đảo người sử dụng. Thư viện tổ chức nhiều dịch vụ phục vụ cộng đồng độc giả tại chỗ và vươn ra cộng đồng bên ngoài.

Thư viện tổ chức hoặc tham gia nhiều hoạt động khuyến đọc lan toả trong cộng đồng.

- Thư viện có không gian thân thiện, có trang thiết bị hiện đại và cách tổ chức sắp xếp đảm bảo an toàn và sức khoẻ cho nhân viên và người sử dụng thư viện.

- Thư viện mở cửa vào thời gian thích hợp với yêu cầu của người đọc. Các thư viện công cộng cần phục thêm ngoài giờ hành chính và các ngày nghỉ: thứ bảy và chủ nhật để tạo điều kiện cho mọi người đến đọc.

- Cán bộ thư viện chuyên nghiệp có khả năng tổ chức được nhiều tiện ích, dịch vụ thiết thực.

Thư viện công cộng có vai trò quan trọng trong phát triển văn hóa đọc. Với tư cách là nơi cung cấp dịch vụ hướng đến mọi thành viên trong cộng đồng, những người có những nhu cầu khác nhau và luôn thay đổi. Nhân viên thư viện công cộng để thực hiện được các sứ đòi hỏi phải có một loạt các kỹ năng và phẩm chất, bao gồm kỹ năng giao tiếp, nhận thức xã hội, kỹ năng làm việc nhóm, tố chất lãnh đạo và năng lực cạnh tranh liên quan đến thực tiễn và các chu trình làm việc của tổ chức. Các tố chất và kỹ năng cần có của cán bộ thư viện có thể bao gồm:

- Khả năng trao đổi thông tin một cách chủ động với mọi người
- Khả năng nắm bắt nhu cầu của người sử dụng
- Khả năng hợp tác với từng cá nhân và với nhóm trong cộng đồng
- Có kiến thức và hiểu biết về sự đa dạng văn hóa
- Có kiến thức về các dạng thức của tài liệu thư viện và cách tiếp cận chúng
- Nắm được và đồng thuận với các nguyên tắc của dịch vụ thư viện
- Khả năng làm việc với mọi người để cùng có được các dịch vụ thư viện hiệu quả
- Các kỹ năng tổ chức, với sự linh hoạt, năng động trong việc xác định và thực hiện các thay đổi
- Trí tưởng tượng, tầm nhìn và tính cởi mở với các vấn đề mới, tình hình mới
- Sẵn sàng thay đổi phương pháp làm việc để đáp ứng yêu cầu của tình hình
- Kiến thức về công nghệ thông tin và truyền thông. [2]

Để các thư viện công cộng có thể phát huy vai trò của mình trong phát triển văn hóa đọc của cộng đồng, chúng tôi xin đề xuất một số kiến nghị sau:

1. Nhà nước tiếp tục đầu tư cho việc kiện toàn và hiện đại hóa thư viện công cộng
2. Bộ VHTTDL thúc đẩy việc xây dựng Luật Thư viện để trình Quốc hội ban hành tạo ra hành lang pháp lý cho hoạt động thư viện ở Việt Nam.

3. Bộ VH-TT-DL tăng cường tổ chức các lớp tập huấn để nâng cao trình độ cán bộ quản lý và người làm công tác thư viện.

4. Nhà nước sớm ban hành các quy định cụ thể nhằm khuyến khích các tổ chức, cá nhân tham gia đóng góp xây dựng thư viện.

KẾT LUẬN

Đề thiết thực góp phần phát triển văn hóa đọc đòi hỏi các thư viện cần phải được đầu tư đúng mức, không ngừng đổi mới phương thức hoạt động và luôn thực sự là nơi hấp dẫn với cộng đồng. Và quan trọng hơn cả là nhân viên thư viện phải có trình độ, tác phong phục vụ chuyên nghiệp và sự tận tâm. Thư viện thực sự phải xứng đáng là nơi cung cấp dịch vụ công hoàn hảo phục vụ cho mọi người dân học tập, nghiên cứu và giải trí theo đúng nghĩa của nó.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2016). Kỳ yếu Hội nghị-Hội thảo tổng kết 5 năm hoạt động hệ thống thư viện công cộng và thực hiện chương trình mục tiêu quốc gia về văn hóa trong lĩnh vực thư viện.
2. IFLA (2011). IFLA Public Library Service Guidelines